

Prof. zw. dr hab. Marian Cieślarczyk

Warszawa, marzec 2020 r.

Wojskowa Akademia Techniczna

w Warszawie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Moniki SOKOŁOWSKIEJ nt.

Konwoje i doprowadzenia realizowane przez Policję. Studium usprawnień,

opracowanej pod kierownictwem naukowym Pani promotor mł. insp. prof. dr hab. Agaty TUBURSKIEJ i promotora pomocniczego Pana insp. dr hab. Marka FAŁDOWSKIEGO.

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Wydział Bezpieczeństwa i Nauk Prawnych,
Szczytno 2019, s.261.

1. Ocena ogólna

Pani mgr Monika SOKOŁOWSKA opracowała wartościową poznawczo i praktycznie użyteczną rozprawę doktorską. Pomimo tego, że podjęła w niej niełatwe do empirycznego zbadania problemy, to jednak poradziła sobie z tym zadaniem dobrze. Było to możliwe dzięki umiejętnościom przygotowania i przeprowadzenia badań, a także poprawnej interpretacji zebranych danych empirycznych. Należy podkreślić, że recenzowana praca ma charakter pionierski. Autorka zwróciła na to uwagę na s. 6, cytując: „...dotychczas nie prowadzono badań naukowych dotyczących bezpieczeństwa konwojów i doprowadzeń”. Warto podkreślić, że symboliczną „poprzeczkę” Doktorantka ustawiła sobie wysoko, włączając do swoich analiz niełatwe kwestie *sprawności i efektywności* działania (i współdziałania) policjantów wykonujących zadania konwojowania i doprowadzania.

Oczywistym jest, że tak jak w każdej pracy naukowej, również w tej można zauważyć drobne niedociągnięcia. Szerzej o tym w dalszej części recenzji. Uwaga ta nie powinna jednak obniżać wartości recenzowanego dzieła. Ogólnie biorąc w omawianej pracy doktorskiej widać solidne, kompetentne i odpowiedzialne podejście do rozwiązywanych problemów badawczych. Nadaje to walor wiarygodności zebranym w badaniach danym i formułowanym na ich podstawie wnioskom. Ich przydatność w procesie dydaktyczno-szkoleniowym oraz w praktyce konwojowania i

doprowadzania nie powinna budzić wątpliwości. Z dysertacją zapoznałem się z dużą przyjemnością i zainteresowaniem. Doktorantce - i nie tylko jej - należą się więc wyrazy uznania.

2. Ocena metodologicznych podstaw badań

Podstawowe założenia metodologiczne, opracowane dla potrzeb swoich badań i ogólnie poprawnie wykorzystane w praktyce, Autorka przedstawiła w *rozdziale 1*. Zatytułowała go „Założenia badawcze”. Pierwsze dwa podrozdziały zawierają *cel i przedmiot badań oraz problemy i hipotezy badawcze*. Na początku odniosę się do tych dwóch zagadnień. Zaczniemy od sposobu sformułowania *ogólnego problemu badawczego*, który Doktorantka nazywa „głównym”. Ma on postać pytania: *Jakie usprawnienia w zakresie bezpieczeństwa konwojów i doprowadzeń realizowanych przez Policję są niezbędne i obecnie możliwe do wdrożenia?* Przy pierwszym czytaniu pytanie to może sprawiać wrażenie skrótowego myślowego. Dlaczego? Idealny model formułowania *ogólnego problemu badawczego* zakłada, że *propozycje naprawcze* (w tym przypadku „...*usprawnienia*...”) są poprzedzone warstwą *opisową, wyjaśniającą i oceniającą*. Jeśli jednak „ogólny” problem badawczy nazwiemy „głównym”, czyli tak jak uczyniła Doktorantka, to wtedy zastosowany przez nią sposób sformułowania problemu badawczego wydaje się być zasadny.

Warto jednak pamiętać, że w obu przypadkach „coś się zyskuje, a coś traci”. W tym przypadku „ucierpiał” na tym szczegółowy problem badawczy oznaczony symbolem 1. Jest to pytanie: *„W jakim zakresie konwoje i doprowadzenia osób realizowane przez Policję oddziałują na bezpieczeństwo publiczne?”* W ocenie recenzenta tak sformułowane pytanie nie ułatwia uzyskania na nie jednoznacznej odpowiedzi. Jednak zgodnie z powiedzeniem: „pierwsze koty za płoty”, kolejne *szczegółowe problemy badawcze* zostały opracowane precyzyjnie, a odpowiedzi na nie wydają się być wiarygodne i wyczerpujące. Ocena ta dotyczy przede wszystkim problemów szczegółowych oznaczonych symbolami 2-7. Ósmy problem badawczy – podobnie jak pierwszy – był trudny do empirycznego zbadania.

Przyjęta przez Doktorantkę *hipoteza* nie budzi istotnych zastrzeżeń. Uwaga ta dotyczy także przedstawionych na s.10 *zmiennych zależnych i niezależnych*. Ten

element koncepcji nierzadko jest trudny do precyzyjnego określenia, jako że w jednej sytuacji dana zmienna może mieć charakter *zależnej*, w innej zaś - *niezależnej*. Myślę, że ogólnie biorąc można zaakceptować przyjęte przez Doktorantkę *zmienne*. Jako „nieszpecjalista” w zakresie konwojowania i doprowadzania chciałbym jednak zapytać, czy jest to lista wyczerpująca? Wydaje się, że wśród zmiennych powinien także zostać uwzględniony bardziej szczegółowy *rodzaj wykonywanego zadania*. Być może Doktorantka zechce odnieść się do tej kwestii podczas publicznej obrony.

Przechodząc do oceny *metod, technik i narzędzi badawczych* można stwierdzić, że zostały one właściwie dobrane i – ogólnie biorąc - poprawnie wykorzystane. Taka ocena zwalnia recenzenta od wymieniania wszystkich. Jest ich w pracy kilka i - co najważniejsze – zostały one dobrane i wykorzystane w taki sposób, że wiarygodność wyników badań nie powinna budzić wątpliwości. Nie było to łatwe, jako że dysertacja ma charakter transdyscyplinarny, co zasługuje na szczególne słowa uznania. Szkoda jednak, że w rozdziale 1 nie napisano, że Doktorantka wykorzystywała *analizę sytuacyjną i metodę SWOT*. Podczas studiowania tej interesującej pracy miałem wrażenie, że te dwie metody były jednak przez Autorkę stosowane w odniesieniu do zebranego w badaniach bogatego materiału empirycznego.

W podrozdziale 1.4. Pani mgr Monika SOKOŁOWSKA przedstawiła „Organizację i przebieg badań”. Oceniając tę część dysertacji „po owocach”, czyli po osiągniętych przez Nią finalnych efektach badań można przyjąć, że podział pracy badawczej na pięć etapów (I-V), i sposób realizacji każdego z nich ogólnie biorąc sprawdził się. Nie mniej jednak Autorka nie ustrzegła się „drobnych niedociągnięć”. Dla przykładu - na s. 17 napisała, cytując: „Zastosowaną metodą badawczą była metoda reprezentacyjna”. Sformułowanie „metoda reprezentacyjna” pojawia się także na s.18. Analizując wielokrotnie tę część dysertacji można się domyślać, że jest to tzw. lapsus językowy, a Autorce prawdopodobnie chodziło o *reprezentatywny dobór próby badawczej*.

Jeśli przyjmiemy ten punkt widzenia to warto zauważyć, że w badaniach uwzględniono liczebność respondentów znacząco przekraczającą minimalną wielkość próby wtedy, gdyby była ona dobierana losowo. Świadczą o tym dane w tabeli 1 na stronie 18 i ich porównanie z obliczeniami, które można wykonać przy pomocy wzoru

przedstawionego na s.17. Poza tym charakter problemów badawczych nakazywał wykorzystanie celowościowego doboru próby, co też Doktorantka uczyniła dla badaniach projektowanych dla potrzeb dysertacji.

Analiza tej części pracy, która wiąże się z realizacją IV etapu badań opisanego na ss.19-20 skłoniła recenzenta do refleksji, czy rzecznicy prasowi komendantów wojewódzkich byli źródłem obiektywnej informacji na temat wizerunku Policji wobec wydarzeń nadzwyczajnych. Mam nadzieję, że Doktorantka zechce odnieść się do tego podczas publicznej obrony. Poproszę także o wyjaśnienie, czy może raczej o szersze rozwinięcie zawartej na s. 20 myśli, że „...poprawa bezpieczeństwa konwojów i doprowadzeń realizowanych przez polską Policję to proces wielokierunkowy”.

Podsumowując tę część recenzji chciałbym stwierdzić, że przyjęte przez Panią mgr Monikę SOKOŁOWSKĄ założenia metodologiczne i sposób ich zastosowania w badaniach empirycznych można ocenić pozytywnie.

3. Ocena struktury pracy i zagadnień merytorycznych

Merytoryczną ocenę dysertacji zacznę od stwierdzenia, że empiryczną część pracy oceniam wyżej niż jej warstwę teoretyczną. Nie obniża to jednak ogólnie pozytywnej oceny recenzowanego dzieła. Całość recenzowanej pracy wskazuje, że Doktorantka jest wysokiej klasy specjalistką w zakresie podejmowanych w dysertacji zagadnień.

Recenzowana rozprawa składa się ze *Wstępu* i jednego rozdziału metodologicznego, oraz kolejnych sześciu rozdziałów merytorycznych. Każdy z nich zakończony jest *Wnioskami* adekwatnymi do zawartości treściowej danego rozdziału. Całość dzieła zwieńczona jest częścią zatytułowaną *Zakończenie – podsumowanie pracy*. Dysertacja zawiera także: *Streszczenie, Bibliografię, Spis tabel, Spis wykresów, rysunków i fotografii, oraz Wykaz skrótów i Aneksy*.

W rozdziale 2 zatytułowanym *Konwoje i doprowadzenia osób w zapewnianiu bezpieczeństwa i porządku publicznego* Autorka przedstawiła przyjęte przez Nią dla potrzeb pracy założenia teoretyczne. Zawarte one zostały w dwóch podrozdziałach: 2.1 *Bezpieczeństwo publiczne* i 2.2. *Policja w systemie bezpieczeństwa i porządku*

publicznego. Ta część pracy została opracowana na kilku stronach co wskazywać, że wykorzystywany dla potrzeb dysertacji zakres wiedzy teoretycznej ograniczono do niezbędnego minimum. Być może w dalszych badaniach poświęconych tej problematyce Pani mgr Monika SOKOŁOWSKIA zechce wykorzystać szerszy zakres wiedzy psychologicznej i prakseologicznej, dotyczącej np. kompetencji osób w zakresie *ocen sytuacyjnych i zarządzania ryzykiem*, a także psychospołecznych i prakseologicznych uwarunkowań *sprawnego działania i współdziałania* osób i małych grup zadaniowych. Prawdopodobnie także wiedza dotycząca *kultury bezpieczeństwa* osób realizujących zadania konwojowania i doprowadzania mogłaby okazać się przydatna nie tylko w procesie szkolenia policjantów, ale również ich doboru do pełnionych funkcji i wykonywanych zadań. Chociaż przy analizach materiału empirycznego Doktorantka wykazała się znajomością tych zagadnień, to jednak w teoretycznej części pracy ani we wnioskach kwestie te nie zostały uwzględnione.

Kolejny podrozdział - 2.3., nosi tytuł *Konwoje i doprowadzenia osób jako szczególnie rodzaj zadań wykonywanych przez Policję*. W syntetyczny sposób scharakteryzowano w nim regulacje prawne, od których w dużym stopniu zależy jakość wykonywanych przez policjantów zadań. W tej części dysertacji szczególną uwagę recenzenta zwróciło jedno sformułowanie zawarte na s. 32. Cytuję: „Podsumowując doprowadzenie określane jako czynność (podkreślenie M.C.), dokonywane jest tylko i wyłącznie w stosunku do osób”. Chociaż trudno w tym miejscu „dyskutować” z zapisami w dokumentach formalnych, to jednak w świetle współczesnej wiedzy psychologicznej, socjologicznej i prakseologicznej bardziej wskazane byłoby rozumienie *konwojowania i doprowadzania* jako specyficznych, *systemowo* rozumianych rodzajów *działań i współdziałań*. Być może przyjęcie takiego sposobu myślenia mogłoby stwarzać szersze perspektywy w zakresie *doskonalenia* tych niełatwych i odpowiedzialnych zadań, jakimi są *konwojowanie i doprowadzanie*.

Na zasadność powyższej sugestii mogą wskazywać doświadczenia płynące z innych krajów, przedstawione przez Doktorantkę w syntetyczny sposób w podrozdziale 2.4. Zatytułowano go: *Konwojowanie i doprowadzanie osób przez policję – doświadczenia i dobre praktyki na przykładzie wybranych państw*

europijskich. Wydaje się, że ewentualna próba implementacji tamtych doświadczeń w naszym kraju powinna uwzględniać ich uwarunkowania kulturowe.

Rozdział 3 zatytułowano *Konwoje i doprowadzenia realizowane przez Policję*. Składa się on z dwóch podrozdziałów zakończonych *wnioskami*. W pierwszym z podrozdziałe przedstawiono *zadania konwojowo-ochronne realizowane przez Policję*. Zaś drugi podrozdział nosi tytuł *Policjanci realizujący konwoje i doprowadzenia*. Warto zauważyć, że zawartość tego podrozdziału jest szersza niż mogłoby to wynikać z jego tytułu. Scharakteryzowano w nim bowiem nie tylko *policjantów*, ale także *struktury* i ich zmiany *organizacyjne* na przestrzeni lat 2013-2017. Przedstawiono również dane ukazujące wpływ tych zmian na jakość wykonywanych przez policjantów zadań konwojowych i doprowadzeniowych. Oba podrozdziały zostały opracowane dosyć starannie w oparciu o „twarde” dane statystyczne, które zostały zaprezentowane w przejrzystej formie. Ostatnia część rozdziału nosi nazwę *Wnioski*. Przypomina ona „przęsło mostu” opierającego się na dwóch „filarach”, których charakterystykę przedstawiono w podrozdziałach 3.1. i 3.2. Korzystając z tej metafory można powiedzieć, że „filary” te nie są całkiem symetryczne, co nie wpływa pozytywnie na siłę „przęsła”. Potwierdzają to sformułowane przez Doktorantkę *Wnioski*, w opracowaniu których znaczącą rolę mogło odegrać posiadane przez Panią mgr Monikę SOKOŁOWSKĄ doświadczenie zawodowe w zakresie.

Rozdział 4 nosi tytuł *Bezpieczeństwo konwojów i doprowadzeń wykonywanych przez Policję*. Ta część dysertacji została opracowana w oparciu o dane statystyczne oraz dostępną dokumentację dotyczącą indywidualnych przypadków wydarzeń nadzwyczajnych zaistniałych podczas doprowadzania i w konwoju na terenie naszego kraju w latach 2013-2017. Ważnym źródłem informacji były również wywiady eksperckie, które okazały się bardzo przydatne przy formułowaniu wniosków dotyczących usprawnienia działań służących poprawie bezpieczeństwa konwojów i doprowadzeni. Te ważne kwestie zostały zaprezentowane w podrozdziale 4.2. zatytułowanym *Działania policji skierowane na poprawę bezpieczeństwa podczas realizacji konwojów i doprowadzeni* oraz we *Wnioskach*. Warto zauważyć, że zgodnie z zasadami metodologii opracowanie tych części rozdziału 4 zostało poprzedzone

analizą zagrożeń bezpieczeństwa i porządku publicznego w świetle wydarzeń nadzwyczajnych podczas konwoju i doprowadzania. Z dużym zainteresowaniem przestudiowałem tę ważną i starannie opracowaną część recenzowanej dysertacji.

Konkludując trzeba stwierdzić, że *rozdział 4* stanowi swoiste jądro pracy doktorskiej Pani mgr Moniki SOKOŁOWSKIEJ. Na tle pozostałych rozdziałów wyróżnia się on zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym.

Ważnym elementem dysertacji jest *rozdział 6* zatytułowany *Służba konwojowa Policji – opinie badanych*. Zawiera on „miękkie” dane, czyli wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród 360 policjantów, w tym 160 z Wydziału Konwojowego Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu, a 200 - z Samodzielnych Pododdziałów Prewencji Policji w Radomiu i Płocku. Należy wyraźnie podkreślić, że przygotowanie i przeprowadzenie badań terenowych oraz naukowe opracowanie tej części dysertacji wymagało od Doktorantki dużego nakładu pracy koncepcyjnej, organizatorskiej i analitycznej. Ogólnie biorąc z tym trudnym zadaniem poradziła Ona sobie dobrze. Poprawnie przygotowała i przeprowadziła badania ankietowe, a także – ogólnie biorąc - umiejętnie interpretowała zebrane dane empiryczne.

Prezentowane w tym rozdziale dane i ich analiza pozwalają zauważyć, że wyniki badań ankietowych w większym stopniu odzwierciedlają stan świadomości objętych badaniami respondentów, niż zbliżony do obiektywnego obraz spraw, do których mieli oni odnieść się w ankiecie. Do sformułowania takiej tezy upoważniają recenzenta niektóre wyniki badań, np. prezentowane na ss.102 i 103, które spotyka się prawie w każdym tego rodzaju badaniach. Na tym m.in. polega ich wartość. Studiując ten w sumie interesujący rozdział dysertacji miałem wrażenie, że Doktorantka ma w tej sprawie pogląd podobny do recenzenta.

W natłoku wielu spraw Pani mgr Monika SOKOŁOWSKA nie uniknęła jednak drobnych „potknięć”, które jednak nie obniżają ogólnie wysokiej oceny recenzowanej pracy. Chodzi np. o takie kwestie, jak: identyczna wysokość wskaźników na wykresach 28 i 29, do których autorka nie odniosła się w swoich analizach, czy nie wykorzystanie średniej ważonej w odniesieniu do danych prezentowanych na

wykresie 46. Zastosowanie tego zabiegu mogło przyczynić się do większej przejrzystości prezentowanych w wykresie danych i dostrzeżenie większej różnicy między nimi. Być może warto było również porównać niektóre opinie z ankiet, np. te prezentowane na s. 167 (dotyczące udziału policjantów w szkoleniach), z bardziej „twardymi” danymi na ten temat znajdującymi się w innych dokumentach. Uwagi te nie obniżają jednak wartości recenzowanej pracy.

Ogólnie bowiem prezentowane w tym rozdziale dane empiryczne i ich analiza mają dużą wartość poznawczą i praktyczną, biorąc pod uwagę np. wyraźnie wyeksponowaną przez Doktorantkę dysfunkcjonalną rolę *rutyny* w pracy policjanta (ale nie tylko), oraz wiele innych problemów o charakterze praktycznym.

Rozdział 6 może mieć także jakieś znaczenie praktyczne, szczególnie w odniesieniu do budowania wizerunku Instytucji i zaufania do Policji.

Jeśli chodzi o ostatni, *7 rozdział*, to razem z *rozdziałem 4* stanowią one „twarde jądro” recenzowanej pracy. *Rozdział 7* zatytułowano adekwatnie do jego zawartości, czyli *Kierunki usprawnienia działań Policji ograniczające zdarzenia nadzwyczajne podczas wykonywanych konwojów i doprowadzeń*. Zdaniem recenzenta oba te rozdziały powinny być przedmiotem szczególnego zainteresowania osób które mają wpływ na podniesienie poziomu sprawności i efektywności funkcjonowania policjantów wykonujących trudne i odpowiedzialne zadania w ramach konwojowania i doprowadzania. Powyższa rekomendacja wynika z faktu, że prezentowane w *rozdziałach 4 i 7* propozycje usprawnień oparte są:

- z *jednej strony* - na wiarygodnych danych, wynikających z poprawnie przeprowadzonych badań, także empirycznych;
- z *drugiej strony* zaś propozycje te są formułowane przez osobę z dużym doświadczeniem praktycznym w sprawach, będących przedmiotem badań dla potrzeb niniejszej dysertacji.

Przy tym drugim argumencie warto również się zatrzymać ponieważ – jak wynika z badań – Doktoranta jest świadoma dysfunkcjonalnego wpływu *rutyny* na realizację przez policjantów zadań w ramach konwojów i doprowadzeń.

4. Uwagi redakcyjne i językowe

Ogólnie biorąc dysertacja została starannie opracowana pod względem redakcyjnym i językowym. Nie oznacza to jednak, że w tekście tej pracy - podobnie jak w wielu innych pracach - nie można spotkać tzw. drobnych potknięć i nie dopracowań. Dla przykładu na s.60 w przypisie 115 powinno być: A.Wawrzusiszyn, natomiast jest A.Wawrzususzyn. Na s. 151, w ostatnim akapicie napisano „Współpraca (podkr. M.C.) służb kryminalnej i prewencyjnej była okolicznością mającą wpływ na wypadek zaistnienia...”, podczas gdy - zdaniem recenzenta – powinno być: Brak współpracy ...lub ...Niewłaściwa współpraca....

5. Konkluzja

Recenzowana dysertacja stanowi oryginalne i innowacyjne rozwiązanie problemu naukowego w obszarze bezpieczeństwa publicznego. Pozwala to stwierdzić, że mieści się ona w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Autorka posiada szeroką wiedzę merytoryczną obejmującą przedmiot badań oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Na mocy Ustawy z dnia 14 marca o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017, poz.1789, ze zmianami w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – Dz.U. z 2018, poz.1669) wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Moniki SOKOŁOWSKIEJ do publicznej obrony i wyróżnienie pracy.

